

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Institut za sociološka istraživanja

**SOCIOLOŠKO
NASLEĐE
VOJINA MILIĆA –
100** godina od rođenja

Urednice: Željka Manić i Anđelka Mirkov

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet | 2022

1838

S

ociološko nasleđe
Vojina Milića –
100 godina od rođenja

*Urednice:
Željka Manić i Anđelka Mirkov*

*Sociološko nasleđe Vojina Milića –
100 godina od rođenja*
Urednice: Željka Manić i Anđelka Mirkov
Prvo izdanje, Beograd 2022.

Izdavač

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Institut za sociološka istraživanja
Čika Ljubina 18–20,
Beograd 11000, Srbija
www.f.bg.ac.rs

Za izdavača

Prof. dr Danijel Sinani
dekan Filozofskog fakulteta

Recenzenti

Prof. dr Marija Bogdanović, profesorka emerita,
Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Prof. dr Božo Milošević, redovni profesor u penziji,
Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet
Prof. dr Dušan Mojić, redovni profesor,
Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet

Fotografija na korici

Fotografija Vojina Milića iz porodičnog albuma,
koju je ustupio Dušan Milić

Dizajn korice

Ivana Zoranović

Lektura i korektura

Nevena Mrđenović

Priprema za štampu

Dosije studio, Beograd

Štampa

JP Službeni glasnik, Beograd

Tiraž

200

ISBN

978-86-6427-259-9

Izdavanje knjige je finansijski pomoglo
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

SADRŽAJ

- 7 | Umesto uvoda
- I SOCIOLOŠKA TEORIJA
- 11 | *Aleksandra Marković, Andrej Kubiček*
Još jedan pogled na (zaboravljenu) teoriju o društvenoj strukturi – Vojin Milić u peru savremenih domaćih sociologa
- 31 | *Dragana Gundogan*
Doprinos Vojina Milića izučavanju horizontalnih obrazovnih nejednakosti u okviru visokog obrazovanja
- II METODOLOGIJA SOCIOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA
- 47 | *Jasmina Petrović*
Stvaranje kredibilne iskustvene evidencije za sociološka istraživanja: doprinos Vojina Milića razvoju metodoloških načela i istraživačke prakse
- 63 | *Vladimir Ilić*
Milićevo shvatanje komplementarnosti i triangulacija kod kombinovanih (*mixed methods*) istraživanja
- 73 | *Nemanja Zvijer*
Mogućnosti upotrebe vizuelnih metoda u sociologiji
- III SOCIOLOGIJA SAZNANJA I SOCIOLOGIJA NAUKE
- 93 | *Jovo Bakić*
Uticaj reakcionarnih ideja Nikolaja Velimirovića i Justina Popovića na organizacije krajnje desnice u postsocijalističkoj Srbiji
- 105 | *Jelena Pešić*
Doprinos Vojina Milića proučavanju globalnih nejednakosti u proizvodnji znanja: teorijsko razmatranje upotrebe konceptualnog para središte–periferija u proučavanju organizacije nauke

- 127 | *Sanja Petkowska*
Proučavanje naučnoistraživačke politike perifernih zemalja
u radu Vojina Milića
- 141 | *Željka Manić*
Milićev doprinos naukometriji

UMESTO UVODA

„Samo krajnji pesimist može držati da će stručnim krugovima u budućnosti Milićeva sociologija biti nezanimljiva.”
(Kuljić & Ilić, 1993: 15)¹

Pred čitaocima i čitateljicama nalazi se zbornik radova sa naučnog skupa nacionalnog značaja *Sociološko nasleđe Vojina Milića – 100 godina od rođenja*, koji je održan 17. septembra 2022. godine na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, u organizaciji Instituta za sociološka istraživanja. Na konferenciji smo nasleđe Vojina Milića razmatrali u okviru glavnih tematskih oblasti u kojima je ostavio neizbrisiv trag u domaćoj sociologiji: istorija sociologije, sociološka teorija, metodologija socioloških istraživanja, sociologija saznanja i sociologija nauke.

Pre bavljenja naučnom delatnošću, Vojin Milić (1922–1996) je bio u jedinicama Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije – od 1942. godine do oslobođenja. Diplomirao je filozofiju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu 1951. godine, a doktorsku disertaciju *Metodološki problemi u sociološkim istraživanjima* odbranio je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu 1958. godine. Na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu predavao je Metodologiju socioloških istraživanja i Sociologiju saznanja, od 1962. do 1985. godine, najpre u zvanju vanrednog, a zatim redovnog profesora. Jedan je od utemeljivača akademskih studija sociologije na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Njegova najznačajnija dela su *Sociološki metod* (1965, 1978, 1996, 2014), *Sociologija saznanja* (1986), *Prilozi istoriji sociologije* (1989), *Sociologija nauke* (1995) i *Društvena struktura i pokretljivost Jugoslavije* (1996).²

Značaj sociološkog nasleđa Vojina Milića uveliko je priznat u domaćoj sociologiji. Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu je 1993. godine publikovao *Spomenicu Vojina Milića*. Zatim je časopis *Sociologija* 1997.

---

1 Kuljić, T. & Ilić, V. (1993). O sociološkoj misli Vojina Milića, U: Zbornik Filozofskog fakulteta, Serija B, Društvene nauke, Broj XVI, *Spomenica Vojina Milića*. Filozofski fakultet.

2 Detaljniji podaci o biografiji Vojina Milića dostupni su u: Bio-bibliografija Vojina Milića. (1993). U: Zbornik Filozofskog fakulteta, Serija B, Društvene nauke, Broj XVI, *Spomenica Vojina Milića*. Filozofski fakultet; Kuljić, T. (1997). Idejnopolitičko opredeljenje i stvaralaštvo – Vojin Milić i marksizam. *Sociologija*, 39(4), 507–536.

godine objavio temat sa priložima sa naučnog skupa *Sociološko delo Vojina Milića*, održanog nakon njegove smrti. Sada se pred čitaocima i čitatelj-kama nalazi zbornik priređen po održavanju konferencije organizovane povodom 100 godina od rođenja ovog velikana domaće sociologije, s ciljem da se upotpuni ocena njegovog veoma bogatog i raznovrsnog naučnog doprinosa.

Zbornik *Sociološko nasleđe Vojina Milića – 100 godina od rođenja* organizovan je u tri tematske celine, u skladu sa oblastima u kojima je njegov doprinos u domaćoj sociologiji najizraženiji te pristiglim radovima učesnika i učesnica konferencije. Prva celina se odnosi na teorijsko stano-vište Vojina Milića, odnosno shvatanje društvene strukture (i uticaj na sa-vremene domaće sociologe i sociološkinje), kao i na doprinos izučavanju horizontalnih obrazovnih nejednakosti u sistemu visokog obrazovanja, u okviru proučavanja obrazovanja kao kanala društvene pokretljivosti. Sle-deći odeljak je posvećen metodologiji socioloških istraživanja, oblasti u kojoj su doprinosi Vojina Milića verovatno najpoznatiji sociološkoj, ali i zajednicama srodnih naučnih disciplina. Razmatrana je iskustvena evi-dencija socioloških istraživanja, tačnije izvori podataka i načini njihovog prikupljanja, uz nastojanje da se proširi sociološki metodološki horizont sagledavanjem mogućnosti vizuelnih metoda. Završna celina je usmerena ka sociologiji saznanja i sociologiji nauke, disciplinama koje je Vojin Milić akademski utemeljio u domaćoj sociologiji. Na tragu Milićeovog kritičko-ideološkog pristupa razmatrani su savremeni idejno-politički sadržaji, doprinos izučavanju akademskih nejednakosti, naučnoistraživačkoj po-litici i naukometriji. Autori i autorke tekstova u zborniku sagledali su i valorizovali značajne sociološke uvide Vojina Milića, uz njihovo kritičko preispitivanje i iz perspektive savremenih sociološko-saznajnih tokova.

Podršku u realizaciji naučnog skupa i pripremi ovog zbornika pružili su članovi i članice Programskog i Organizacionog odbora, recenzenti, kole-ge i kolegice iz Instituta za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, kao i Dušan Milić, sin Vojina Milića, na čemu im ovom prilikom zahvaljujemo. Finansijsku potporu je obezbedilo Mini-starstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.³

Željka Manić
Anđelka Mirkov

---

3 Sredstva su dobijena u okviru javnog poziva za sufinansiranje održavanja naučnih skupova u Republici Srbiji u 2022. godini i u sklopu finansiranja naučnoistraživač-kog rada na Univerzitetu u Beogradu – Filozofskom fakultetu (broj ugovora 451-03-68/2022-14/200163).

Dragana Gundogan¹

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Doprinos Vojina Milića izučavanju horizontalnih obrazovnih nejednakosti u okviru visokog obrazovanja²

Apstrakt: Značaj rada Vojina Milića za razvoj sociologije obrazovanja, istraživanja društvene pokretljivosti i pristupa obrazovanju različitim društvenim grupama jasno je pokazan i istražen. Stoga ćemo u ovom radu obratiti pažnju na značaj horizontalnih obrazovnih nejednakosti u sistemu visokog obrazovanja, koje je Vojin Milić analizirao još od sredine 20. veka. Horizontalne obrazovne nejednakosti dobijaju sve veći značaj u istraživanju savremenih obrazovnih sistema, koji se sve više diferenciraju. Takođe, istraživanja u obrazovanju daju sve više prostora izučavanju različitih područja studiranja kako raste broj studenata. Cilj rada je da prikazemo doprinos radova Vojina Milića izučavanju horizontalnih obrazovnih nejednakosti u okviru visokog obrazovanja. S tim ciljem, rad će sadržati tri aspekta. Prvo, predstavice se doprinos Vojina Milića razvoju sociologije obrazovanja. Drugo, iznećemo rezultate koji ukazuju na postojanje i značaj vertikalne i horizontalne ose visokog obrazovanja u delima Vojina Milića, kao i njegova zapažanja u vezi s ovom temom. Treće, predstavice radove drugih autora u okviru sociologije obrazovanja, koji navode rezultate i zaključke iz ove oblasti tokom perioda socijalizma i postsocijalističke transformacije. U istraživanjima Vojina Milića posebna pažnja je posvećena postojanju razlika u pristupu različitim područjima studiranja i studentima različitog društvenog porekla, što ima posledice na otvorenost sistema visokog obrazovanja i mogućnost pojedinaца za društvenu pokretljivost. Vojin Milić je zaključio na osnovu podataka iz pedesetih godina 20. veka da socijalno poreklo studenata utiče na izbor područja fakulteta. Naime, područja koja studente pripremaju za zanimanja koja donose više prihoda, ugleda i/ili moći su manje dostupna studentima nižeg društvenog porekla. Uočio je da pripadnici manuelnih slojeva kada se odluče da studiraju, češće biraju struke koje su bliže materijalnoj proizvodnji (poljoprivreda, ekonomija i tehničke nauke). Ova tendencija je uočena i u istraživanjima u kasnijem

---

1 stokanicdragana@gmail.com

2 Realizaciju ovog istraživanja finansiralo je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (br. ugovora 451-03-68/2022-14/200018).

periodu, te se može zaključiti da se uticaj društvenog porekla povećava kako dolazi do zatvaranja društvene strukture.

Ključne reči: horizontalne obrazovne nejednakosti, visoko obrazovanje, sociologija obrazovanja, socijalno poreklo, studenti

Uvod

Značaj rada Vojina Milića za razvoj istraživanja društvene strukture i društvene pokretljivosti je jasno pokazan i istražen (Ilić, 1997), kao i za razvoj posebnih socioloških disciplina kao što su sociologija rada (Milošević, 1997) i sociologija saznanja (Radivojević, 1997). Izuzetno je značajan rad Vojina Milića za razvoj jugoslovenske sociologije obrazovanja (Georgijevski, 1997; Markov, 1997), posebne discipline koja dobija sve veći uticaj i ugled kako se uloge i funkcije obrazovanja menjaju i postaju sve kompleksnije u savremenim društvima. Obrazovanje postaje sve važnije za ekonomski i društveni razvoj, određivanje životnih šansi pojedinaca i stvaranje pravednijeg društva, tako da se obrazovanju daje sve veći značaj u rešavanju važnih društvenih problema (Lynch & Lodge, 2002: 5). Već tokom pedesetih godina 20. veka, kada počinje nagla ekspanzija i razvoj obrazovanja u Jugoslaviji, Vojin Milić uočava značaj „izučavanja školstva” za razvoj socijalističkog društva i za društvenu pokretljivost pojedinaca.

U ovom radu ćemo posebnu pažnju posvetiti izučavanju visokog obrazovanja, iako se Vojin Milić u svom radu bavio analizom i nižih nivoa obrazovanja, posebno srednjeg (Milić, 1959). Visoko obrazovanje dobija sve veći prostor u okviru sociologije obrazovanja, te se posmatra i izučava njegov značaj za naučni, privredni i kulturni razvoj i kao priprema visokokvalifikovanih i visokoobrazovanih pojedinaca za izlazak na tržište rada (Filipović & Matejić Đuričić, 2017). U ovom radu ćemo obratiti pažnju na značaj horizontalnih obrazovnih nejednakosti u sistemu visokog obrazovanja, kao veoma aktuelne teme u istraživanju visokog obrazovanja. Horizontalne obrazovne nejednakosti imaju sve veći značaj i često se istražuju, a njih je Vojin Milić analizirao još od sredine 20. veka. S tim ciljem rad će sadržati tri aspekta. Prvo, definišaće se pojam horizontalnih obrazovnih nejednakosti. Drugo, predstaviće se doprinos Vojina Milića konstituisanju sociologije obrazovanja. Treće, izneće se rezultati koji ukazuju na postojanje i značaj vertikalne i horizontalne ose visokog obrazovanja u delima Vojina Milića. Takođe, predstaviće se radovi drugih autora u okviru sociologije obrazovanja koji navode rezultate i zaključke iz ove oblasti tokom perioda socijalizma i postsocijalističke transformacije.

Horizontalne obrazovne nejednakosti

Obrazovne nejednakosti su česta tema kojom se bave sociolozi obrazovanja i uočeno je da pristup svim nivoima obrazovanja nije podjednak za sve društvene grupe. Posebno je izražen nejednak pristup pripadnicima različitog društvenog porekla u pogledu nivoa obrazovanja, ali i različitim oblastima obrazovanja koje izučavaju različite segmente znanja i pripremaju pojedince za zanimanja koja donose različit nivo prihoda, ugleda i moći na tržištu rada. Stoga se sve veća pažnja posvećuje dvema dimenzijama na visokoobrazovnom nivou: horizontalnim i vertikalnim obrazovnim nejednakostima (Triventi, 2013; Teese, 2007). Vertikalne obrazovne nejednakosti obuhvataju razlike u pristupu i ishodima na nivoima obrazovanja i pokazuju na koji način društveno poreklo utiče na tranziciju sa jednog na drugi nivo obrazovanja (Triventi, 2013). S druge strane, istraživanja horizontalnih obrazovnih nejednakosti izučavaju pristup i ishode pripadnika različitih društvenih grupa u okviru jednog nivoa obrazovanja u odnosu na oblasti znanja koje izučavaju i na taj način pripremaju studente za različita zanimanja i struke (Savelli, 2012).

Ekspanzijom visokog obrazovanja sve veći značaj se pridaje izučavanju horizontalnih obrazovnih nejednakosti. Struktura visokog obrazovanja u industrijalizovanim zemljama nije homogena, već se uočavaju razlike u područjima studiranja, smerovima i vrstama obrazovnih institucija (Triventi, 2011). U društvima gde postoji veliki obuhvat formalnim obrazovanjem na srednjem i visokoškolskom nivou i postoji kompleksno tržište rada, dolazi do diferencijacije u nastavnim programima i fleksibilnosti u izboru predmeta. Konkretna područja, vrste programa i institucija koje studenti upisuju i završavaju dobijaju sve veći značaj za zapošljavanje i društvenu pokretljivost (Van de Werfhorst, 2002: 409). Pod uticajem ovih trendova dolazi do diferencijacije u nastavnim programima kako broj univerzitetskih odseka i fakulteta raste (McEneaney & Meyer, 2000: 199).

U savremenim društvima upravo horizontalne obrazovne nejednakosti imaju sve veći uticaj jer se društvene nejednakosti održavaju ne samo na osnovu pristupa visokom obrazovanju nego i na osnovu prestiža određenih univerziteta i visokih škola, koje su u različitoj meri dostupne pripadnicima različitih društvenih grupa (Shavit, Arum & Gamoran, 2007). Iz tog razloga je česta tema mnogih istraživanja upravo odnos između društvenog porekla studenata i pristupa određenim univerzitetima (Kingston & Lewis, 1990). Postoji izražena „akademska hijerarhija” obrazovnih institucija koje upisuju studenti različitog društvenog porekla. Stručno znanje koje studenti stiču tokom studija priprema ih za određene poslove na tržištu rada, ali oni usvajaju iskustva i veštine kojima zadržavaju svoj

klasni položaj (Brown & Scase, 1994). Diplome sa prestižnijih institucija donose više ekonomskih dobiti i utiču na karijerni uspeh (Reimer & Pollak, 2010). Na taj način struktura obrazovnih nejednakosti se održava i tokom ekspanzije visokog obrazovanja, jer studenti koji imaju više društveno poreklo upisuju prestižnije studije, čak i prema istraživanjima u kojima se kontroliše uspeh na testovima znanja (Davies & Guppy, 1997). Ova veoma aktuelna tema dobija sve veći prostor u naučnim radovima i časopisima. Istraživanja horizontalnih obrazovnih nejednakosti se sve češće sprovode u Sjedinjenim Američkim Državama (Davies & Guppy, 1997; Reardon, Baker & Klasik, 2012), kao i u evropskim zemljama (Duru-Bellat, Kieffer & Reimer, 2008). O ovoj značajnoj temi svojevremeno je pisao i Vojin Milić.

Doprinos Vojina Milića izučavanju obrazovnog sistema

Kako obrazovne nejednakosti odolevaju u mnogim društvima, pitanje jednakog pristupa i ishoda u obrazovanju ostaje jedna od najznačajnijih tema sociologije obrazovanja. Vojin Milić je istraživao obrazovanje kao značajan kanal društvene pokretljivosti (Milić, 1996; Georijevski, 1997). U radu koji je imao najveći uticaj na razvoj sociologije obrazovanja „Socijalno poreklo učenika srednjih škola i studenata”, autor istražuje na koji način društveno poreklo pojedinaca i struktura društva utiču na obrazovne procese na srednjoškolskom i visokoškolskom nivou. U tom radu, na osnovu analize zvaničnih statističkih podataka, Vojin Milić je istakao da „postoji vrlo izrazita tendencija pravilnosti, koja se sastoji u stalnom povećanju relativnog učešća studenata poljoprivredničkog i radničkog porekla, a zavisno od toga opada relativno učešće studenata iz tri ostala sloja” (Milić, 1959: 264). U jugoslovenskom socijalističkom društvu sredinom 20. veka društvena pokretljivost kroz obrazovni sistem postaje sve intenzivnija usled promena u ekonomiji, nagle industrijalizacije i promena na tržištu rada. Zbog toga veoma značajno teorijsko pitanje kojim se ovaj autor bavi jeste koliko je otvoren obrazovni i društveni sistem i koji mehanizmi socijalne selekcije deluju. Vojin Milić ističe da postoji monopol pripadnika viših društvenih slojeva u okviru srednjeg i visokog obrazovanja, koji opisuje kao „odlučna nastojanja povlašćenih društvenih slojeva da raznim sredstvima, a obično u prvom redu finansijskim barijerama, u što većoj meri manipulišu one vidove školstva koji vode ka najviše cenjenim zanimanjima i ključnim društvenim funkcijama” (Milić, 1959: 220). Na taj način je istaknuto da obrazovni sistem ne može da postoji van društva u kojem je ukorenjen, već on doprinosi reprodukciji postojećih društvenih

nejednakosti. Sociologija obrazovanja doprinosi objašnjavanju obrazovnih procesa i mesta obrazovanja u društvu i ona razotkriva stvarne procese i strategije, kao i posledice za mlade iz različitih društvenih grupa (Brooks, McCormack & Bhopal, 2013).

Osim obrazovne i društvene pokretljivosti autor se bavi i drugim značajnim pitanjima sociologije obrazovanja koja nesmanjenom pažnjom privlače pažnju savremenih autora. Pre svega, to je pitanje koje uloge i funkcije obrazovni sistemi imaju u različitim društvima. Vojin Milić uviđa kompleksnost funkcija koje obrazovni sistemi poseduju, koje ujedno omogućavaju održavanje, ali i promenu društvenih sistema. Dakle, on obrazovni sistem ne posmatra jednodimenzionalno, što se često spočitava pripadnicima funkcionalističke paradigme (Parsons, 1971), koja je dominirala sociologijom obrazovanja u zapadnim zemljama u decenijama kada je Vojin Milić pisao. U literaturi je već primećeno da se njegov stav o društvenoj strukturi u velikoj meri razlikuje i suprotstavlja stanovištima funkcionalistički orijentisanih sociologa (Milić, 1997). Nasuprot pripadnicima ove paradigme, autor smatra da pažnju treba posvetiti sukobima unutar obrazovnog sistema, te prema njegovom stanovištu obrazovanje nema harmoničan karakter (Milić, 1959). Pogledom na savremenu literaturu, jasno se uočava da se sukobima u okviru obrazovnog sistema bave i savremeni autori (Brantlinger, 2003).

Sledeća tema koju pominje Vojin Milić, a koja je takođe i dalje veoma aktuelna jeste pitanje motivacije i obrazovnih aspiracija učenika različitog društvenog porekla (Radulović, 2019; Puzić, Odžak & Šabić, 2019). Zatim on ističe značaj proučavanja obrazovnih tranzicija i izbora obrazovnih putanja za srednje škole i univerzitete (De Graaf & Wolbers, 2003). Obrazovne izbore Budon (Boudon, 1974) naziva sekundarnim efektima, koji imaju veći značaj od primarnih – obrazovni uspeh učenika i studenata. Još jedna značajna tema koju pominje Vojin Milić je značaj obrazovanja roditelja i kulturnog kapitala učenika i studenata koji određuju iskustvo školovanja, kao i njihov obrazovni uspeh i obrazovne izbore, što razmatraju i mnogi savremeni autori (Lamont & Lareau, 1988; Burdije & Paseron, 2014). Zatim, Vojin Milić ističe da učenici i studenti poreklom iz različitih društvenih miljea imaju drugačiji odnos sa nastavnim kadrom, što mnoga savremena istraživanja analiziraju i pokazuju (Lareau, 2011; Brantlinger, 2003). Najzad, značajno je pitanje na koji način i zašto dolazi do povezanosti školskog uspeha i društvenog porekla učenika i studenata, što je tema koja je često istraživana u Srbiji (Baucal, 2012; Pavlović-Babić, 2008; Čaprić, Plut & Vukmirović 2008), kao i u drugim društvima (Sirin, 2005).

Značajno teorijsko pitanje koje ističe Vojin Milić jeste način na koji tehnološke promene i privredni razvoj utiču na obrazovnu pokretljivost i

obrazovne nejednakosti (Milić, 1959). Kako je imao prilike da uradi analize podataka zvanične statistike u različitim jugoslovenskim republikama, poredio je na koji način regionalne razlike u tehnološkom i ekonomskom razvoju između Slovenije i Srbije deluju na obrazovne nejednakosti. Autor dolazi do zaključka da „privredni razvoj i proširenje obima školstva ne dovode automatski i do ravnomernije socijalne raspodele” (Milić, 1959: 278). Savremena istraživanja koja ispituju povezanost obrazovnih aspiracija maturanata i najvišeg nivoa obrazovanja njihovih roditelja u Sloveniji i Srbiji pokazuju da su ove dve varijable u obe države linearno povezane, kao i obrazovanje roditelja i izbor vrste srednje škole (obrazovni izbori). Utvrđeno je i da obrazovanje roditelja utiče više na ove obrazovne procese u Sloveniji nego u Srbiji, što pokazuje da ni sa ekonomskim razvojem i napretkom u procesu postsocijalističke transformacije ne dolazi do smanjenja obrazovnih nejednakosti (Radulović, Autor & Gundogan, 2017), čime se potvrđuju zapažanja Vojina Milića.

Doprinosi Vojina Milića izučavanju obrazovnog sistema na metodološkom planu odnose se pre svega na zagovaranje stvaranja što obuhvatnije i što preciznije operacionalizacije pojmova, posebno onih koji se tiču socijalnog porekla studenata – zanimanje roditelja i klasno-slojni položaj pojedinaca i njihovih porodica. Zatim, autor se zalaže da se poboljša prikupljanje i sređivanje empirijskih podataka o socijalnom poreklu studenata (Milić, 1959: 224). Prepoznat je i veliki doprinos Vojina Milića u statističkoj obradi koja je postavila visoke standarde u odnosu na druge radove iz ove oblasti koje su nastale u isto vreme (Georgijevski, 1997: 569). Najzad, Vojin Milić smatra da je potrebno da se sistematičnije iskoriste podaci zvanične statistike za kompleksnije statističke analize (Milić, 1959: 227), što je važno i u savremenom kontekstu.

Što se tiče praktično-političkih doprinosa radova Vojina Milića, autor ističe značaj naučnih radova za formulisanje „školske politike” (Milić, 1959). On daje konkretne predloge: ukidanje školarina, ulaganja u stipendiranje učenika i studenata, ukidanje povlašćenih škola zatvorenog tipa, ograničenje prelaska u više nivoe obrazovanja iz pojedinih vrsta škola i unapređivanje sistema obrazovanja odraslih (Milić, 1959: 221). To govori o stavu Vojina Milića o uticaju i ulozi obrazovanja za stvaranje otvorenijeg i pravednijeg društva, ali i o značaju društvenih nauka za razvoj čitavog društva (Jovanović Ajzenhamer, 2022; Mandić, 2022). Jasna je ideološka pozicija autora koji se zalaže za „humanističko društvo na marksističkim idejnim osnovama” (Markov, 1997: 580). U narednom poglavlju ovog rada predstaviće se zapažanja Vojina Milića o postojanju i opstajanju horizontalne i vertikalne ose obrazovnih nejednakosti.

Istraživanja horizontalnih obrazovnih nejednakosti visokog obrazovanja u delima Vojina Milića

Tokom pedesetih godina 20. veka, kada nastaju prvi radovi Vojina Milića iz oblasti sociologije obrazovanja, dolazi do nagle ekspanzije svih nivoa obrazovanja pod uticajem industrijalizacije i urbanizacije jugoslovenskog društva. Promene u sferi proizvodnje zahtevale su veći broj kvalifikovanih i visokoobrazovanih pojedinaca, što je dovelo do „revolucije u obrazovanju” (Flere, 1973) i „eksplozije obrazovanja” (Džuverović, 1991: 314). Ekspanzija obrazovanja i privredni rast su doveli do velike mogućnosti za društvenu uzlaznu pokretljivost, uzimajući u obzir i predratnu strukturu društva u kojem je dominiralo poljoprivredno stanovništvo (Stanojević, 2013). Ipak, bez obzira na relativno povećanje dostupnosti visokog obrazovanja, Vojin Milić je došao do zaključka da se društveno poreklo studenata viših škola i univerziteta značajno razlikuje, te da studenti poreklom iz manuelnih slojeva (posebno poljoprivredničkog porekla), kada odluče da nastave školovanje nakon završene srednje škole češće upisuju strukovne studije nego univerzitete (Milić, 1959: 279). Ovi podaci otkrivaju da postoji jasna hijerarhija institucija visokog obrazovanja na vertikalnoj osi, što je uočeno i u savremenim istraživanjima (Gundogan, 2022; Savić & Živadinović, 2016).

Kada se pogleda opus Vojina Milića, može se uočiti da je autor već u prvim godinama ekspanzije visokog obrazovanja u Srbiji i Jugoslaviji i na prvim prikupljenim podacima zvanične statistike, uvideo značaj raslojavanja na horizontalnoj osi. Već tada dolazi do stvaranja suptilnijih oblika društvene selekcije i postoje razlike u društvenom poreklu studenata koji biraju različite univerzitete, struke i zanimanja. Vojin Milić definiše horizontalnu društvenu pokretljivost kao „*prelaz iz jednog sektora društvenog života u drugi*” (Milić, 1959: 221). Slikovitim primerima pokazuje na koji način horizontalna društvena pokretljivost može da prati vertikalnu društvenu pokretljivost, ali i ne mora. Osim toga, Milić ističe da je potrebno istraživati horizontalne obrazovne nejednakosti i obrazovanje kao kanal društvene pokretljivosti, tačnije, ispitati „*da li ne postoje statistički značajne razlike u socijalnom poreklu inženjera i agronoma koji rade u neposrednoj proizvodnji i onih koji se uporno drže raznih administrativnih mesta*” (Milić, 1959: 223). Na taj način je istakao važnost istraživanja ove teme u sistemu visokog obrazovanja u Jugoslaviji.

Zaključak je da socijalno poreklo studenata utiče na izbor područja fakulteta, što ima posledice na otvorenost sistema visokog obrazovanja i mogućnost pojedinaca za društvenu pokretljivost. Područja koja studente pripremaju za zanimanja koja donose više prihoda, ugleda i/ili moći

su manje dostupna studentima nižeg društvenog porekla. Vojin Milić je uočio da pripadnici manuelnih slojeva, kada se odluče da studiraju, češće biraju struke bliže materijalnoj proizvodnji, kao što su poljoprivreda, ekonomija i tehničke nauke.

„Najviše od opšte socijalne strukture studenata odstupaju strukture grupe poljoprivrednih fakulteta (agronomski, šumarski, veterinarski) i ekonomskih fakulteta. U oba slučaja odstupanje se sastoji u prvom redu u tome što su na tim fakultetima postoci studenata poljoprivredničkog porekla daleko iznad, a postoci studenata službeničkog porekla daleko ispod svojih proseka” (Milić, 1959: 266).

Značajno je napomenuti da se Vojin Milić ovom temom bavio i istraživao je još preciznije – na koji način društveno poreklo studenata utiče na izbor pojedinih fakulteta koji pripadaju području tehničkih fakulteta. Uočio je značajne razlike kada se poredi indeksi asocijacije društvenog porekla studenata koji su upisali Arhitektonski u odnosu na Građevinski fakultet, kao i Elektrotehnički u odnosu na Mašinski fakultet. Studenti koji upisuju Arhitektonski i Elektrotehnički fakultet imaju viši društveni položaj u odnosu na studente koji upisuju Građevinski i Mašinski fakultet. Ove grupe fakulteta pripremaju studente za zanimanja koja imaju različite uslove rada. Fakulteti koji više privlače studente nižeg društvenog porekla pripremaju studente za zanimanja bliža svetu proizvodnje. Takođe, fakulteti koji privlače studente višeg ekonomskog i kulturnog kapitala su više vezani za urbane sredine, ali i donose više ekonomskih nagrada i društvenog ugleda (Milić, 1959:274). Ova pravilnost je uočena i u savremenim istraživanjima visokog obrazovanja u Srbiji (Gundogan, 2022). Ista pravilnost je uočena i u drugim kontekstima (Van de Werfhorst, 2002: 407). Na taj način mladi nisu horizontalno mobilni, ostaju u istom sektoru delatnosti, što utiče i na mogućnosti za vertikalnu uzlaznu pokretljivost studenata iz nižih klasa.

Istraživanja obrazovnih nejednakosti tokom socijalizma i postsocijalističke transformacije

Umesto zaključka, biće predstavljeni podaci koji opisuju i tumače na koji način društveno poreklo utiče na horizontalne i vertikalne obrazovne nejednakosti u narednom periodu. Na taj način ćemo predstaviti na koji način su autori koji su stvarali nakon Vojina Milića nastavili tradiciju istraživanja horizontalnih i vertikalnih obrazovnih nejednakosti i koje osnovne trendove su uočili. Postojanje izraženih vertikalnih i horizontalnih obrazovnih nejednakosti je uočeno i u istraživanjima u kasnijem periodu kada se uticaj društvenog porekla povećava. Tokom perioda socija-

lizma i blokirane postsocijalističke transformacije istražuju se obrazovne nejednakosti, kao i pitanja društvene pokretljivosti i klasnih nejednakosti, koja dobijaju sve važnije mesto tokom krize socijalističkog sistema (Bogdanović, 1987; Lazić, 1987). Dok je u periodu socijalističke modernizacije i industrijalizacije veliki broj visokoobrazovanih poticao iz seljačkih porodica koje su pre Drugog svetskog rata činile većinu stanovništva (Džuverović, 1991; Stanojević, 2013), od nastanka krize sedamdesetih godina 20. veka smanjuje se obrazovna i društvena pokretljivost, te jugoslovensko društvo počinje sve više da se zatvara (Lazić, 1987; Lazić & Cvejić, 2004). Sličan trend je zabeležen i u istraživanjima drugih socijalističkih društava, gde je uočeno da vladajuća klasa teži da smanji obrazovnu i društvenu pokretljivost (Hanley & McKeever, 1997). Istraživanja iz ovog perioda svedoče da društveno poreklo utiče na šanse pripadnika različitih društvenih slojeva da započnu i završe visoko obrazovanje (Džuverović, 1987; Berković, 1986; Flere, 1973; Bogdanović, 1987). Takođe, najviši završeni nivo obrazovanja roditelja ima sve većeg uticaja na obrazovne ishode i pristup visokom obrazovanju njihovih potomaka (Stanojević, 2013). Osim istraživanja vertikalnih obrazovnih nejednakosti, u društvu Srbije postoje analize nejednakosti koje nastaju na horizontalnoj osi. Rezultati pokazuju da postoje mehanizmi selekcije na ovom polju. Naime, utvrđeno je da obrazovanje oca značajno utiče na mogućnost da studenti upišu „prestižne” fakultete (Berković, 1986: 101).

Mnoga istraživanja tumače na koji način kontekst širih političkih i ekonomskih promena u Srbiji nakon 2000. godine utiče na obrazovne nejednakosti (Vukasović, 2007; Socijalna dimenzija visokog obrazovanja u Srbiji: Studija zatečenog stanja, 2012; Đorić, 2015; Savić & Živadinović, 2016; Radulović, 2019; Radulović, Malinić & Gundogan, 2017; Čaprić, Plut & Vukmirović, 2008). U ovim analizama se takođe uzima u obzir na koji način promene društvene strukture i povećanje ekonomskih nejednakosti utiču na pristup visokom obrazovanju, kao i promene u sistemu visokog obrazovanja, pre svega primena Bolonjskog sistema (Turajlić, 2005; Jarić, 2010). Navedena istraživanja jasno ukazuju da studenti koji dolaze iz različitih socijalnih miljea nemaju jednake šanse da upišu i završe studije, te se uočavaju regionalne i vertikalne obrazovne nejednakosti (Socijalna dimenzija visokog obrazovanja u Srbiji: Studija zatečenog stanja, 2012; Savić & Živadinović, 2016; Vukasović, 2007). Osim toga, proučavane su horizontalne obrazovne nejednakosti i uočeno je da društveno poreklo ima veliki uticaj na područja studiranja koja studenti upisuju (Gundogan, 2022). Kao i u istraživanjima Vojina Milića, uočeno je da studenti poreklom iz porodica nemanuelnih radnika, kada imaju priliku da nastave školovanje na visokoobrazovnom nivou, češće biraju društvene nauke,

ekonomiju i pravo, dok studenti nižeg društvenog porekla češće upisuju oblasti obrazovanja, poljoprivrede i inženjerstva (Savić & Živadinović, 2016: 62). Dakle, češće upisuju studije bliže proizvodnji i oblastima koje su im iskustveno bliže.

Literatura

- Baucal, A. (2012). Uticaj socio-ekonomskog statusa učenika na obrazovna postignuća: direktni i indirektni uticaji. *Primenjena psihologija*, 5(1), 5–24.
- Berković, E. (1986). *Socijalne nejednakosti u Jugoslaviji*. Beograd: Ekonomika.
- Bogdanović, M. I. (1987). Društvene nejednakosti i vertikalna društvena pokretljivost. U: M. V. Popović, M. Bogdanović, S. Vujović i dr. (ur.), *Društvene nejednakosti*. Beograd: Filozofski fakultet – Institut za sociološka istraživanja / ISIFF.
- Boudon, R. (1974). *Education, Opportunity and Social Inequality*. New York: Wiley.
- Brantlinger, E. (2003). *Dividing classes: How the middle class negotiates and rationalizes school advantage*. New York: Routledge/Falmer.
- Brooks, R., McCormack, M. & Bhopal, K. (Eds.). (2013). *Contemporary debates in the sociology of education*. Springer.
- Brown, P. & Scase, R. (1994). *Higher education and Corporate Realities: Class, Culture and the Decline of Graduate Careers*. London: UCL Press.
- Burdije, P. & Paseron, Ž. K. (2014). *Reprodukcija. Elementi za jednu teoriju obrazovnog sistema*. Beograd: Fabrika knjiga.
- Čaprić, G., Plut, D. & Vukmirović, J. (2008). Obrazovna postignuća dece iz različitih socioekonomskih slojeva na eksternim proverama znanja. U: S. Gašić-Pavišić & S. Joksimović (ur.), *Obrazovanje i siromaštvo u zemljama u tranziciji* (51–70). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Davies, S. & Guppy, N. (1997). Field of Study, College Selectivity and Student Inequalities in Higher Education. *Social Forces*, 75: 1417–1438.
- De Graaf, P. M. & Wolbers, M. H. J. (2003). The Effects of Social Background, Sex, and Ability on the Transition to Tertiary Education in the Netherlands. *The Netherlands Journal of Social Sciences*, 39: 172–201.
- Duru-Bellat, M., Kieffer, A. & Reimer, D. (2008). Patterns of Social Inequalities in Access to Higher Education in France and Germany. *International Journal of Comparative Sociology*, 49 (4–5), 347–368.
- Džuverović, B. (1987). Klasni aspekti obrazovanja. U: M. Popović, M. Bogdanović, S. Vujović i dr. (ur.), *Društvene nejednakosti*, Beograd: ISI FF.
- Džuverović, B. (1991). Društvene nejednakosti u obrazovanju. U: M. Popović, M. Bogdanović, R. Petrović, M. Blagojević, A. Milić, V. Grbić, S. Bolčić, S. Vujović, B. Džuverović, J. Petrović, D. Mrkšić i V. Goati (ur.), *Srbija krajem osamdesetih, Sociološko istraživanje društvenih nejednakosti i neusklađenosti* (313–348). Beograd: Institut za sociološki istraživanja.

- Đorić, G. (ur.) (2015). *Socijalna dimenzija visokog obrazovanja (analize i preporuke)*. Niš: Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu.
- Filipović, M. & Matejić Đuričić, Z. (2017). Instrumentalna vrednost diploma: obrazovna ravnopravnost i društvena nejednakost. *Andragoške studije*, 47–61.
- Flere, S. (1973). *Obrazovanje za sve, Ogled o obrazovanju kao činiocu društvene strukture*. Beograd: Novinsko izdavačko preduzeće „Duga”.
- Georgijevski, P. (1997). Vojin Milić i proučavanje obrazovanja kao kanala društvene pokretljivosti. *Sociologija*, 29(4), 569–578.
- Gundogan, D. (2022). *Društveno poreklo studenata u Srbiji: nejednakosti u pristupu i ishodu studiranja*. Doktorska teza, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet.
- Hanley, E. & McKeever, M. (1997). The persistence of educational inequalities in state-socialist Hungary: trajectory-maintenance versus counterselection. *Sociology of Education*, 70: 1–18.
- Ilić, V. (1997). Milićevo shvatanje društvene strukture. *Sociologija*, 39(4): 537–544.
- Jarić, I. (2010). *Bolonjska reforma visokog školstva u Srbiji: Problemi, dileme, očekivanja i strahovi nastavnog osoblja na Beogradskom univerzitetu*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju i IP „Filip Višnjić”.
- Jovanović Ajzenhamer, N. (2022). Klasik o klasiku tj. Vojin Milić o Maksu Veberu: metodologija nemačkog klasika pod lupom jugoslovenskog sociologa. U: Ž. Manić & A. Mirkov (ur.), *Konferencija „Sociološko nasleđe Vojina Milića – 100 godina od rođenja”* (7). 17. septembar 2022, Beograd, Institut za sociološka istraživanja.
- Lamont, M. & Lareau, A. (1988). Cultural Capital: Allusions, Gaps and Glissandos in Recent Theoretical Developments. *Sociological Theory*, 6(2), 153–68.
- Lareau, A. (2011). *Unequal childhoods: class, race, and family life*. Berkeley: University of California Press.
- Lazić, M. & Cvejić, S. (2004). Promene društvene strukture u Srbiji – slučaj blokirane postsocijalističke transformacije. U: A. Milić (ur.), *Društvena transformacija i strategije društvenih grupa: svakodnevnica Srbije na početku trećeg milenijuma* (39–70). Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Lazić, M. (1987). *U susret zatvorenom društvu*. Zagreb: Naprijed.
- Lynch, K. & Lodge, A. (2002). *Equality and Power in Schools: Redistribution, Recognition and Representation*. London: Routledge Falmer.
- Mandić, S. (2022). Milićev odnos prema Marksovoj misli i marksizmu. U: Ž. Manić & A. Mirkov (ur.), *Konferencija „Sociološko nasleđe Vojina Milića – 100 godina od rođenja”* (8). 17. septembar 2022, Beograd, Institut za sociološka istraživanja.
- Markov, A. (1997). Jedan pogled na Milićevo proučavanje obrazovanja. *Sociologija*, 29(4), 579–588.

- McEneaney, L. H. & Meyer, J. W. (2000). The Content of the Curriculum: An Institutional Perspective. In: M. Hallinan (Ed.), *Handbook of the Sociology of Education* (189–211). New York: Springer.
- Milić, V. (1959). Socijalno poreklo učenika srednjih škola i studenata. *Statistička revija*, 9 (1–2), 43–84.
- Milić, V. (1996). *Društvena struktura i pokretljivost Jugoslavije – od druge polovine 50-ih do sredine 60-ih godina*. Novi Sad: Filozofski fakultet – Katedra za sociologiju.
- Milošević, B. (1997). Značaj Vojina Milića za sociologiju rada. *Sociologija*, 29(4): 609–628.
- Parsons, T. (1992 (1971)). *Moderna društva*. Niš: Gradina.
- Pavlović-Babić, D. (2008). Odnos obrazovnih postignuća i socioekonomskog okruženja učenika: istraživački nalazi i pedagoške implikacije. U: S. Gašić-Pavišić i S. Joksimović (ur.), *Obrazovanje i siromaštvo u zemljama u tranziciji* (83–106). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Puzić, S., Odžak, I. & Šabić, J. (2019). Educational outcomes and aspirations of upper secondary school students: the cultural capital and relative risk aversion perspectives. *Sociologija*, 61 (3), 368–388.
- Radivojević, R. (1997). Milićeva sociologija sociologije saznanja. *Sociologija*, 29(4): 629–643.
- Radulović, M. (2019). *Značaj kulturnog kapitala za obrazovni uspeh i formiranje obrazovnih aspiracija učenika u Srbiji*. Doktorska teza, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet.
- Radulović, M., Autor, S. i Gundogan, D. (2017). Obrazovanje roditelja i obrazovne aspiracije dece: slučaj Srbije i Slovenije. *Sociologija*, 59(3): 339–350.
- Radulović, M., Malinić, D. & Gundogan, D. (2017). Povezanost kulturnog kapitala i opremljenosti škole sa postignućem učenika. U: M. Marušić Jablanović, N. Gutvajn & I. Jakšić (ur.), *TIMSS 2015 u Srbiji* (129–149). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Reardon, S. F., Baker, R. & Klasik, D. (2012). *Race, income and enrollment patterns in highly selective colleges, 1982–2004*. Stanford, CA: Center for Education Policy Analysis, Stanford University.
- Reimer, D. & Pollak, R. (2010): Educational Expansion and Its Consequences for Vertical and Horizontal Inequalities in Access to Higher Education in West Germany. *European Sociological Review*, 26 (4): 415–430.
- Savelli, F. (2012). *Horizontal stratification in secondary education A cross-national study of macro incentives and micro constraints*. Master thesis, University of Trento / Tilburg University.
- Savić, M. & Živadinović, I. (2016). *Social Dimension of Studying in Serbia: Euro-student V Report for the Republic of Serbia*. Belgrade: University of Belgrade.
- Shavit, Y., Arum R. & Gamoran, A. (2007). *Stratification in Higher Education A Comparative Study*. Stanford: Stanford University Press.

- Sirin, S. (2005). Socioeconomic Status and Academic Achievement: A Meta-Analytic Review of Research. *Review of Educational Research*, 75(3), 417–453.
- Socijalna dimenzija visokog obrazovanja u Srbiji: Studija zatečenog stanja. (2012). Available at <http://www.equied.ni.ac.rs/en/dokumenti/viewcategory/4publikacije.html> (retrieved 05. 05. 2015.).
- Stanojević, D. (2013). Međugeneracijska obrazovna pokretljivost u Srbiji u XX veku. U: M. Lazić & S. Cvejić (ur.), *Promene osnovnih struktura društva Srbije u periodu ubrzane transformacije* (119–139). Beograd: ISI FF.
- Teese, R. (2007). Structural Inequality in Australian education, Vertical and Lateral Stratification of Opportunity. In: R. Teese, S. Lamb & M. Duru-Bellat (Eds.), *International Studies in Educational Inequality, Theory and Policy Volume One, Educational Inequality: Persistence and Change* (39–61). Dordrecht: Springer.
- Triventi, M. (2011). *The role of higher education stratification in the reproduction of social inequality in the labour market. A comparative study of recent European graduates*. MPRA Paper No. 35996, University of Milan-Bicocca.
- Triventi, M. (2013). Stratification in Higher Education and Its Relationship with Social Inequality: A Comparative Study of 11 European Countries. *European Sociological Review*, 29 (3), 489–502.
- Turajlić, S. (2004). Reforma. U: S. Turajlić, M. Andrejić, L. Rudić & Lj. Todorović (ur.), *Visoko obrazovanje u Srbiji*. Beograd: Ministarstvo prosvete i sporta.
- Van de Werfhorst, H. G. (2002). A detailed examination of the role of education in intergenerational social-class mobility. *Social Science Information*, 41, 407–438.
- Vukasović, M. (2007). *Higher Education and Social Stratification in Serbia 1990–2005*. University of Aveiro, Master thesis.

Vojin Milić's Contribution to the Horizontal Educational Inequalities Research in the Higher Education

Abstract: It is clearly shown and explored the importance of the Vojin Milić's work for the development of sociology of education, social mobility research and the exploration of the access to education for the different social groups. Therefore, in this paper we will take into consideration the importance of horizontal educational inequalities in the system of higher education, which Vojin Milić analyzed since the middle of the 20th century. Horizontal educational inequalities have increasing importance in the research of contemporary educational systems, which are progressively differentiated. Furthermore, educational research give more prominent place to the exploration of different study fields as the number of students rising. The aim of the paper is to show the contribution of Vojin Milić's work for the horizontal educational inequalities research. For that purpose, the paper is consisted of three aspects. Firstly, the contribution of Vojin Milić for the establishment of sociology of education will be presented. Secondly, we will show

results which indicate the existence and the importance of vertical and horizontal axis in the higher education in the work of Vojin Milić, as well as his observations on this topic. Thirdly, it will be shown the work of other authors in the field which state results and conclusions in this field during the period of socialism and postsocialist transformation. In the Vojin Milić's research special attention is dedicated to the existence of the different access to the study fields for students who have various social origin. This has a consequence on the access of higher educational system and possibility for individual social mobility. Based on the data from 1950s, Vojin Milić concluded that social origin influence which study fields students choose. Specifically, study fields which prepare students for occupations which bring more income, prestige and/or power are less accessible to students with lower social origin. He observed that when members of manual social layers decide to start university, more often choose professions closer to material production (agriculture, economics and technical sciences). Similarly, this tendency is noticed in the later explorations, thus it can be claimed that the effect of social origin is increasing as the social structure closure is following.

Keywords: horizontal educational inequalities, higher education, sociology of education, social origin, students

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316:929 Милић В.(082)

316(082)

SOCIOLOŠKO nasleđe Vojina Milića – 100 godina od rođenja
/ urednice Željka Manić i Anđelka Mirkov. – Beograd : Univerzitet u
Beogradu, Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja, 2022
(Beograd : Službeni glasnik). – 158 str. ; 24 cm

“... zbornik radova sa naučnog skupa nacionalnog značaja Sociološko
nasleđe Vojina Milića – 100 godina od rođenja, koji je održan
17. septembra 2022. god. na Filoz. fak. Univerziteta u Beogradu ...” -->
Umesto uvoda. – Tiraž 200. – Str. 7–8: Umesto uvoda / Željka Manić,
Anđelka Mirkov. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. –
Bibliografija uz svaki rad. – Summaries.

ISBN 978-86-6427-259-9

a) Милић, Војин (1922–1996) – Зборници

b) Социологија – Зборници

COBISS.SR-ID 84493577

Tekstovi u ovoj Spomenici potvrđuju da je razvoj sociologije u našoj zemlji dosegao zreo, kritički pristup, proučavanjem perioda institucionalizacije sociologije kao akademske discipline i njen razvoj tokom poslednjih 60 godina. Korišćenje široke literature u sagledavanju doprinosa razvoju sociologije i njenog metoda u opusu Vojina Milića pokazuje da je ne samo potrebno vratiti se na početne i razvojne tokove i nove rezultate u istraživanju društvenih tokova, već i neophodno.

Iz recenzije prof. dr Marije Bogdanović

Prilozi u zborniku imaju zajednički sadržalac: kritičko prevrednovanje nekih najvrednijih sadržaja u domaćoj sociologiji iz druge polovine 20. veka koji su „nadživeli” svog tvorca – Vojina Milića. Sadržajnost i pouzdana argumentacija tih priloga su dobar osnov, ne samo za razumevanje Milićevog doprinosa sociologiji, nego i za uvođenje čitalaca u složenu sociološku problematiku kojom se Milić bavio, a koja ima središnje mesto u profesionalnom bavljenju sociologijom.

Iz recenzije prof. dr Boža Miloševića

Tekstovi u zborniku „Sociološko nasleđe Vojina Milića – 100 godina od rođenja” bave se temama iz ključnih oblasti u kojima je Milić ostavio traga u sociologiji, kritički preispitujući njegove doprinose iz savremene perspektive i omogućavajući upotpunjavanje ocene Milićevog obimnog i sadržajnog sociološkog naučnog dela.

Iz recenzije prof. dr Dušana Mojića

ISBN 978-86-6427-259-9

